

אריה ארזי - מנחה סדנאות לניהול ומנהיגות, ומרצה על נושאי המנהיגות וניהול בתורה ובתנ"ך.
arye.arzi@gmail.com, 054-6603336 <https://www.aryearzi.com>

פרשת אמור

שלמות והשתלבות

שילוב בחברה?

תחילת פרשת אמור עוסקת בכוהנים. זו הקבוצה, שמקורה הוא באהרון הכהן, אשר נבחרה על ידי הקב"ה להיות למשרתיו. מתוקף היותם של הכוהנים משרתי ה' במקדשו ובעמו הם מחויבים במצוות, איסורים, ומגבלות שחלים רק על שבט הכהונה ולא על יתר העם. למשל, אסור לכוהנים להיטמא למת, הם אסורים בנשיאת נשים גרושות והם מחויבים בדיני טהרה. כחלק מהדינים האלו, בפרשתנו ישנה התייחסות לכוהנים שהם בעלי מומים:

דַּבֵּר אֶל אֶהֱרֹן לֵאמֹר אִישׁ מִזֶּרְעֶךָ לְדֹרְתֶם אֲשֶׁר יִהְיֶה בּוֹ מוֹם לֹא יִקְרַב לְהִקְרִיב לֶחֶם אֶל־לֶהֱיוּ. כִּי כָל אִישׁ אֲשֶׁר בּוֹ מוֹם לֹא יִקְרַב אִישׁ עֹזֵר אוֹ פֹסֵחַ אוֹ חָרָם אוֹ שָׂרֹעַ. אוֹ אִישׁ אֲשֶׁר יִהְיֶה בּוֹ שֶׁבֶר רֶגֶל אוֹ שֶׁבֶר יָד. אוֹ גִבֹּן אוֹ דֶק אוֹ תִבְלָל בְּעֵינָיו אוֹ גָּרֵב אוֹ יִלְפֹת אוֹ מְרוּחַ אֲשָׁף. כָּל אִישׁ אֲשֶׁר בּוֹ מוֹם מִזֶּרַע אֶהֱרֹן הִכְהֵן לֹא יִגַּשׁ לְהִקְרִיב אֶת אֲשֵׁי ה' מוֹם בּוֹ אֶת לֶחֶם אֶל־לֶהֱיוּ לֹא יִגַּשׁ לְהִקְרִיב. לֶחֶם אֶל־לֶהֱיוּ מִקְדָּשֵׁי הַקְּדָשִׁים וּמִן הַקְּדָשִׁים יֹאכְל. אֲךָ אֶל הַפְּרֻכָּת לֹא יָבֹא וְאֶל הַמִּזְבֵּחַ לֹא יִגַּשׁ כִּי מוֹם בּוֹ וְלֹא יִחַלֵּל אֶת מִקְדָּשֵׁי כִּי אֲנִי ה' מִקְדָּשָׁם (כא יז-כג).

פסוקים אלו, שמורים שכהן שיש לו מגבלה פיזית או מום פיזי, אינו יכול לגשת ולעבוד בעבודת הכוהנים, מעוררים קושי לאור העובדה הברוכה שבעולם המערבי בכלל, ובמדינת ישראל בפרט ניתנת תשומת לב רבה לצורך להקל על אנשים בעלי מוגבלויות את ההשתלבות בחיי החברה על שלל מרכיביהם, בתרבות, במרחב הציבורי ובתעסוקה. עקב כך במדינות רבות, ובכללם ישראל, נחקקו חוקים שמאפשרים את ההשתלבות הזאת תוך שהם אוסרים אפליה על רקע מום או מגבלה. אולם נראה שלגבי הכוהנים ישנה התייחסות שונה, שלכאורה איננה עולה בקנה אחד עם שאיפותיו של האדם המודרני.

עבודתם של כוהנים

לצורך הדיון יש לתחם ולהגדיר את הפער בין ציווי התורה באשר לכוהנים בעלי מום לבין התייחסותנו כיום לבעלי מום והשתלבותם בתעסוקה. בזמן שביית המקדש היה קיים היו לכוהנים שני תפקידים א. לשרת בבית המקדש. ב. להורות תורה לבני ישראל. הציווי ללמד ולהורות את בני ישראל תורה נאמר בפרשת שמיני: "וְלִהְיוּרָתָם".

אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֵת כָּל הַחֻקִּים אֲשֶׁר דָּבַר ה' אֲלֵיהֶם בְּיַד מֹשֶׁה" (י יא). למעשה כל כהן עבד בבית המקדש ימים ספורים בשנה בלבד.¹ ביתר הזמן תפקידו של הכהן היה ללמד תורה לעם ישראל. המגבלות שגזרה התורה על כהן בעל מום מתייחסות רק לעבודה בבית המקדש ולא ללימוד תורה ופסיקת הלכה. בתחומים אלו המגבלה איננה מגבילה את הכהן. זאת ועוד, גם כהן בעל מום זכאי לקבל מהעם את התרומה (ממתנות הכהונה) שהייתה מקור פרנסתו העיקרי. גם באשר לבית המקדש התורה קבעה בפירוש כי לכהן בעל מום מותר לאכול מבשר הקורבנות, כמו כל יתר אחיו הכוהנים: "לְחֶם אֶלֶּהֶּיּוּ מִקֹּדְשֵׁי הַקֹּדְשִׁים וּמִן הַקֹּדְשִׁים יֹאכְלוּ" (כא, כב). חכמים למדו מפסוק זה שכהן בעל מום אוכל גם מבשר הקורבנות הנחשבים קודשי קודשים.² היינו באכילת הקורבנות אין שום מגבלה. יש להדגיש שהאכילה מבשר הקורבנות איננה דבר קל ערך, שכן אכילת הכהן מבשר הקורבן משלימה את תהליך הכפרה של בעלי הקורבן, וכך יוצא שכהן בעל מום יכול לכפר באכילת הבשר כמו כהן רגיל. כמו כן, גם במקדש עצמו היו עבודות שהיה מותר לכוהנים בעלי מומים לבצען, כמו למשל מיון של העצים ששימשו לשריפה על גבי המזבח, כדי לסלק מתוכם את העצים שהיו בהם תולעים ושאותם נמנעו מלהעלות על גבי המזבח.³

שלמות עבודת הקורבנות

מתברר שהמגבלה שהטיל הקב"ה על הכוהנים בעלי המומים היא מצומצמת למדי ואינה פוגעת בשום דרך ביכולתם להתפרנס, לא במקדש ולא בקרב הקהילה. אך עדיין לא נחה דעתנו, ויש להבין מדוע נאסר על כהנים בעלי מומים להקריב קורבנות. ניתן לראות מספר גישות להבנת הנושא:

א – כהן בעל מום דומה לקורבן בעל מום ושניהם אינם רצויים. כלומר כהן בעל מום, שחזותו החיצונית פגומה, דומה לקורבן בעל מום שאסור להעלותו למזבלה, ושעל הקרבתו קובל הנביא מלאכי: "וְכִי תִגְשׁוּן עֵינֶיךָ לְזִבְחֵי אֵין רַע וְכִי תִגְשׁוּן פְּסֶחַם וְחֻלְהָ אֵין רַע הַקְרִיבֶהוּ נָא לְפִתְחֵךָ הַיְצָד אוּ הַיִּשָּׂא בְּיַד אֶמְרֵ ה' צְבָאוֹת" (מלאכי א, ח). כך מסביר זאת רש"י בפרשתנו: "כי כל איש אשר בו מום לא יקרב – אינו דין שיקרב, כמו [דברי הפסוק] 'הקריבו נא לפתחך'".

ב – בית המקדש הוא מקום שצריך לעורר בקרב המגיעים אליו וגם בקרב העובדים בו יחס של כבוד ומורא. כבוד ומורא אלו מושגים בין היתר גם בזכות מראה יפה נאה ואסטטי של הכוהנים המשרתים בו, שאותם פוגשים המוני בית ישראל המגיעים לבית המקדש להקריב קורבנות. כך מצאנו בדברי הרמב"ם ב"מורה נבוכים":

וציווה להלביש הכוהנים בגדים נאים ומלבושים יפים וטובים בגדי קדש לכבוד ולתפארת, ושלא ישמש בעבודה בעל מום. ולא בעל מום לבד, אלא הכעורים גם כן פוסלים בכוהנים, כמו שהתבאר בתלמוד זאת המצווה, ומפני שההמון לא יגדל אדם אצלם בצורתו האמיתית אלא בשלמות איבריו ויופי בגדיו, והמכוון שתהיה לבית גדולה ותפארת אצל הכל.⁴

¹ נאמר בקיצור כי היו 24 משמרות כהונה, כאשר כל משמרת עבדה במקדש שבוע, וכל משמרת התחלקה לשבעה בתי אב כך שכל בית אב עבד יום אחד בכל 24 שבועות. בנוסף לכך ברגלים כל הכוהנים היו רשאים לעבוד במקדש אם רצו בכך.

² ספרא, אמור, פרק ג, ח.

³ משנה מסכת מידות, פ"ב מ"ה.

⁴ מורה הנבוכים, חלק שלישי, פרק מה. כך מצאנו בדברי בעל ספר החינוך בפרשתנו סימן רצו, וכן בפירושו של הספורנו: "לא יקרב לעמוד לשרת בשם ה', כעניין כי אין לבא אל שער המלך בלבוש שק".

ג – באופן מעט שונה מצאנו אצל הרש"ר הירש בפרשתנו, שמלמד שבמקום מושלם, בו נדרשת עבודת אלוקים בשלמות, צריכים לשרת רק אנשים מושלמים:

[יש] יחס הדוק בין הכהן המקריב לקרבן, וכבר הסברנו את משמעות התמימות הגופנית הנדרשת ביחס לשניהם (הקורבן והמקריב). היא מבטאת גם את שלמות התמסרותנו וגם את שלמות החיים שנזכה בהם בקרבת ה'. מזבח ה' לא הוקם לצורך שבורים ורצוצים, עוורים ופסחים, נכים ודוויים וחולים. לא לשם כך נבנה המזבח, כדי שהאדם העייף ישתרך למעלותיו וימצא שם ניחומים לאבליו או רפואות פלאים לחוליו. כי החיים בשלמותם, ברעננותם ובגבורתם, יתקדשו שם לחיי מעש של עבודת ה', וכך יזכו בברכת ה' של רעננות נעורים וכוח חיים ... וכדרך שבעל מוס איננו יכול לייצג את האדם הפורח בקרבת ה', כן גם לא ייגש להקריב את אשי ה'.

ד – בעל "המשך חכמה" אף הוא עסק בנידון. בדברי פירושו לפסוקים שבפרשתנו הוא מעלה אף העובדה שיש כהנים שקשה להם לעבוד את עבודת המקדש באהבה. לדבריו כיון שחוקי הקורבנות הם דברים שבבחינת גזירת הכתוב ולא ניתנים להבנה רציונאלית, הרי יתכן מצב שכהן יבצע את כל עבודת הקורבנות, אבל "לבו תוהה עליו ואינו מודה בעבודה, שעליה נאמר 'ולעבדו בכל לבבכם'". אם כך, שואל "המשך חכמה", איך ניתן למנוע מצב כזה, הרי אלו דברים שבלב והם נסתרים מעיני כל? תשובתו היא שהקב"ה יגרום לכהנים שכאלה להיות בעלי מומים, וכיון שגזרה התורה שבעלי מומים פסולים להקרבה, ימנע מצב של עבדה שהלב בל עימה. אולם כדי שלא ירננו הבריות על מידת האמונה של כהן בעל מום, גזר הקב"ה שחלק מהכהנים בעלי המומים יהיו צדיקים וחסידים, וממילא לא יתגלה קלונו של המפקפק ברבים.

הקושי נשאר

עדיין לאחר כל עיוננו בנוגע לטעמו של האיסור על בעלי מומים, דומה שלא נחה דעתנו מהלכה זו והשלכותיה. כותב על כך הרב בני לאו:

פרשה זו, המוציאה את הנכים בגופם מעבודת המקדש, מעוררת התנגדות בחברה שמשתדלת להכיר במעמד כל הבריות כשוות מעלה. התשובות שנותנים פרשני התורה, מוקדמים ומאוחרים, אינן מניחות את הדעת.⁵

כבר אמרו רבותינו על דברים שבהם יש התנגשות בין הגזירה האלוקית והשכל או הרגש האנושי, "אם גזירה היא נקבלנה, אם לדין – יש תשובה". לגבי העבודה בבית המקדש הגזירה ברורה לחלוטין גם אם טעמה לא ברור דיו. מקום נרחב יותר לשיקול דעת יש לנו בדברים שלא נגזרו בפרוש. ראינו כי עוד בימי בית שני ניתן לכהנים בעלי מומים תפקיד במיון העצים המיועדים לשריפה על גבי המזבח, מאז נשאלו שאלות רבות לגבי האפשרות

⁵ במאמר בעיתון הארץ (פורסם 9/5/2008) "דרך הקב"ה להשתמש בכלים שבורים"

של כהנים בעלי מומים לעלות לדוכן לברכת הכוהנים ויש מפוסקי הלכה שהקלו בזה.⁶ יהי הרצון שנפעל אנו ככל שנוכל למתן שוויון הזדמנויות לבעלי מוגבלויות כהנים ושאינם כהנים ככל שרק נוכל.

---

⁶ הרב ד"ר בנימין לאו (תשע"ו) שו"ת 5, אתר המכון הישראלי לדמוקרטיה, "מוגבלות בבית הכנסת ברכת כוהנים בכיסא גלגלים".